

УДК 658

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*Кануннікова В.М., аспірант,
Полозова Т.В., к.е.н., доцент,
Воскобойник О.М., к.т.н., доцент (ХНУРЕ)*

У статті визначено основні цілі та завдання фінансово-економічного моніторингу. Розглянуто рівні моніторингу та функції управління станом середовища моніторингу.

Ключові слова: фінансово-економічний моніторинг, моніторинг, оцінка ефективності, система моніторингу.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економіки України характеризується високим динамізмом змін зовнішнього середовища, що обумовлює підвищені ризики для господарської діяльності підприємств. Фактори зовнішнього середовища (наприклад, підвищений рівень конкурентної активності на ринку, рівень інфляції, валютно обмінний курс тощо) можуть бути як стимуляторами, так і де стимуляторами зміни рівня конкурентних позицій підприємства на ринку. За таких умов особливої актуальності для вітчизняних підприємств набуває впровадження ефективної комплексної системи моніторингу на підприємстві, однією зі складових якої є фінансово-економічний моніторинг діяльності підприємства.

Організована належним чином система фінансово-економічного моніторингу сприяє адаптації підприємства до змін внутрішнього та зовнішнього середовища, дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських рішень за рахунок своєчасної розробки заходів щодо усунення впливу негативних факторів на фінансово-економічні результати діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених як в Україні, так і в країнах ближнього і далекого зарубіжжя займаються питаннями, пов'язаними з забезпеченням належної системи фінансового моніторингу діяльності підприємств. Вагомий внесок в розкриття цієї проблеми зробили В. Глущенко та І. Глущенко [1] у своїх дослідженнях підкреслюють важливу роль автоматизації інформаційних потоків в управлінні підприємством, що дає можливість оперативно визначати ймовірність виникнення криз та відповідно відреагувати на них з метою усунення недоліків в діяльності підприємства. Т. Бень [2] зазначає, що фінансовий моніторинг підприємства здійснюється для оперативної діагностики, яка також дає можливість своєчасно сигналізувати про негативні тенденції змін в діяльності підприємства.

Проаналізувавши існуючі погляди щодо методологічного підходу здійснення фінансово-економічного моніторингу діяльності підприємства, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день немає єдиної методики для проведення фінансово-економічного моніторингу діяльності підприємства. Системи показників, які пропонують науковці, є недосконалими, оскільки не враховують всіх аспектів фінансово-економічного моніторингу діяльності підприємства.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. Недостатня розробленість теоретико-методологічної бази здійснення фінансового моніторингу діяльності підприємства обумовлює необхідність удосконалення існуючого методологічного інструментарію аналізу і оцінки стратегічного розвитку підприємства за допомогою моніторингу.

Формування цілей статті. Метою статті є розкриття сутності фінансово-економічного моніторингу як складової комплексної системи моніторингу на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Досягнення національною економікою України позитивних зрушень на шляху до стабілізації й виходу із кризового стану є на нинішній день однією з найважливіших і принципових проблем. В умовах ринкової економіки надзвичайно велике значення має формування та використання фінансових ресурсів. Держава відійшла від сфери розподілу продукції, виробники залишилися практично без орієнтирів щодо вигідних для них каналів збуту продукції, реальних цін на неї, тому виявилися неспроможними планувати свою поточну і перспективну діяльність. Умови сьогодення визначають суворі вимоги до системи управління підприємства, тому необхідне більш швидке реагування на зміну господарської ситуації з метою підтримки стійкого фінансового стану і постійного вдосконалення виробництва відповідно до зміни

кон'юнктури ринку, прямих споживачів та раціонального використання ресурсного потенціалу підприємства. Управлінський апарат має оперативно виявляти зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищі на основі отриманих даних та розробляти стратегію виживання підприємства в умовах жорстокої конкуренції.

Ефективною основою для розвитку виробництва та фінансової стабілізації є добре працююча система фінансово-економічного моніторингу.

Для забезпечення ефективності господарської діяльності, а також конкурентоспроможності підприємство має своєчасно виявляти несприятливі тенденції у своєму розвитку і прогнозувати ймовірність банкрутства, знаходити адекватні шляхи та засоби виходу з кризових ситуацій із щонайменшими втратами і в найкоротші терміни. Однією з умов успішного вирішення цього питання є проведення моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства на постійній основі.

Саме система моніторингу відповідає за відбір, оцінку та інтерпретацію фінансових, економічних та інших даних, що впливають на процес прийняття інвестиційних і фінансових рішень.

Якщо розглядати моніторинг результатів діяльності підприємства як сукупність процедур, то його можна визначити як безперервний процес збору й аналізу інформації, яка дозволяє уповноваженим органам, а також зацікавленим особам і установам приймати необхідні рішення, націлені на підвищення результативності діяльності органів влади, бюджетних установ, цільових програм [3].

Фінансово-економічний моніторинг діяльності підприємства – це динамічна система з гнучкою інфраструктурою, яка дає змогу виконувати постійне дослідження і спостереження за основними кількісними та якісними параметрами фінансово-економічної діяльності підприємств з метою оцінки, контролю та короткострокового прогнозу стану економічної і ділової активності підприємств.

Моніторинг дозволяє підприємству адаптуватись до постійної зміни середовища та успішно виживати в умовах конкуренції. Адаптація вимагає здатності до розвитку, трансформації елементів господарської діяльності та системи управління в такому напрямку, який забезпечує виживання суб'єкта господарювання. Критерієм здатності адаптуватися для підприємства є отримання результату фінансової діяльності, а тому орієнтація на прибуток показує, що підприємство демонструє свою волю вистояти, долаючи зміни, часто небажані у навколишньому середовищі. Для моніторингу важливим є

врахування змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

Для підтримки прийняття рішення потрібно є моніторингова інформація не у первинному вигляді (тобто констатування фактів), а в опрацьованому (з проведеними оцінюванням, аналізом тощо), яка є результатом взаємодії цілого комплексу дій (збирання, систематизації, оброблення даних, формування звітності в зручних форматах).

Альтернативним рішенням для підприємств є налагодження власних систем моніторингу в процесі управління їхньої діяльності. На ефективність проведення моніторингу фінансово-економічної діяльності підприємств впливає правильно сформована структура внутрішнього контролю.

Таким чином, проведення моніторингу на підприємстві дозволить виявити ймовірність настання кризової ситуації (банкрутства) ще до її виникнення, розробити можливі методи її уникнення або зниження негативного впливу на підприємство в цілому. При виборі методів та показників моніторингу необхідно враховувати галузеві особливості підприємства, його стратегію, тому до формування групи показників слід підходити індивідуально. Загальними для здійснення моніторингу різних підприємств можуть бути лише окремі підходи до його проведення.

Визначення результатів моніторингу дозволяє оцінити доцільність вибору напрямів та ефективність його проведення. Крім того, оцінка ефективності моніторингу дає можливість виділити фактори, які впливають на відхилення фактичних результатів діяльності від запланованих.

Оскільки фінансово-економічний моніторинг напряму пов'язаний з управлінською діяльністю, то одним з найважливіших критеріїв його ефективності є оптимізація управління на підприємстві. За результатами аналізу щодо якості, оперативності, адекватності, результативності прийнятих рішень можна робити висновки щодо ефективності системи фінансово-економічного моніторингу загалом. Отже, однією з основних переваг фінансово-економічного моніторингу є прогнозування стану та подальшого розвитку об'єкта, на основі чого формується комплекс управлінських рішень як поточного, так і перспективного характеру.

Щодо організаційної структури моніторингу фінансово-економічної діяльності підприємства, то вона залежатиме, перш за все, від правової форми підприємства, видів і масштабів діяльності, здійснюваних ним, складності його організаційної структури, наявності достатніх фінансових ресурсів, доцільності охоплення

моніторингом різних аспектів діяльності і відношення керівництва підприємства до контролю.

Вироблення ефективної стратегії розвитку підприємства має ґрунтуватися на довгострокових стратегічних цілях та вирішенні завдань щодо їх реалізації: аналізі впливу зовнішнього конкурентного оточення, реальної всебічної оцінки підприємством власних ресурсів і можливостей. Зараз в понятті "моніторинг" можна виділити кілька ключових аспектів. Насамперед, його потрібно розуміти в контексті функцій управління як підхід, що доповнює так зване стратегічне управління. І якщо загальним завданням стратегічного управління є виявлення цілей і визначення способів їх досягнення, тобто створення "штучної реальності", то моніторинг – "реальність штучного" – забезпечення існування його в просторі й часі [4].

Моніторинг може реалізовуватися на двох рівнях: на нижньому (як інформаційна система про стан та потенційні можливості об'єкта дослідження) і на верхньому (з доповненням функціями регулювання стану об'єкта, забезпечення його певного необхідного стану – як система управління).

Конкретна структура моніторингу, його методи і способи визначаються галуззю, в якій він використовується. Предметна сфера фінансово-економічного моніторингу – суб'єкти економічної діяльності (у тому числі інвестиційної діяльності та середовище людського існування, або людське суспільство (далі – середовище моніторингу), – складна, відкрита, динамічна система, що піддана впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Ці впливи в значній мірі не прогнозовані, і ступінь їх прояву, як правило, часто буває маловивченим, що може сприяти цілком реальним негативним наслідкам більшого або меншого масштабу і в досить стислі терміни.

Тому основними елементами фінансово-економічного моніторингу повинні бути механізми, що забезпечують вироблення уявлення як про нормальний стан середовища моніторингу (норми), так і про потенційно небезпечні (негативних) його стани. Такі механізми повинні відстежувати реальні зміни в ньому, запобігати негативним станам.

З цих позицій фінансово-економічний моніторинг може трактуватися як система управління станом моніторингового середовища з реалізацією наступних функцій: спостереження за динамікою підприємства; накопичення нових знань про підприємство і джерелах впливу на нього; діагностика відхилень фактичного стану середовища від норми; регулювання цих відхилень [6].

Отже, система моніторингу розглядається як інформаційна база, що є елементом інформаційного забезпечення економічної діагностики та прогнозування, яке є його необхідним, але не достатнім елементом, оскільки фінансовий прогноз стає фінансовим планом тільки після його оцінок та прийняття. Система моніторингу займається відстеженням процесів, що відбуваються на підприємстві у режимі реального часу, складанням оперативних звітів про результати роботи підприємства за найбільш короткі проміжки часу, порівнянням планових результатів із фактично досягнутими.

Основна перевага наявності системи фінансово-економічного моніторингу, полягає в можливості отримання інформації, недоступної в рамках традиційної статистичної і фінансової звітності. У зв'язку з цим основна сфера практичного застосування моніторингу – це управління.

Висновки. Фінансово-економічний моніторинг являє собою широкий комплекс заходів організаційного, методологічного й управлінського характеру. Тобто організація фінансово-економічного моніторингу пов'язана з визначенням і вибором оптимального поєднання різноманітних форм, видів моніторингу, з урахуванням особливостей конкретної ситуації. Першочергову роль у цьому відіграє вибір показників для включення їх у систему моніторингу.

На даний час не існує комплексної системи фінансово-економічного моніторингу, яка б об'єднувала всі рівні, розглянуті нами. Кожен з існуючих елементів фінансово-економічного моніторингу, з одного боку, аналізується і контролюється різними суб'єктами, а з другого – частина вказаних нами сфер застосування фінансово-економічного моніторингу взагалі не реалізується. Розпорошення об'єктів фінансово-економічного моніторингу між різними суб'єктами держави не дає єдиної картини щодо загальної фінансово-економічної ситуації в країні, адже всі процеси в державі взаємопов'язані, і відповідно їх аналіз та оцінку не можна проводити відокремлено.

Створення системи фінансово-економічного моніторингу дозволяє якісно оцінити об'єктивні можливості підприємства, підвищити ефективність діяльності підприємства, управляти величиною і структурою капіталу, фінансовими ресурсами і конкурентними перевагами суб'єкта господарювання, забезпечити тим самим його фінансову стабільність.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Глушенко, В.В. Исследование систем управления: социологические, экономические, прогнозные, плановые, экспериментальные исследования [Текст] / В.В. Глушенко, И.И. Глушенко. – М. : ООО НПЦ "Крылья", 2000. – 416 с.
2. Бень, Т.Г. Интегральная оценка финансового stanu підприємства [Текст] / Т. Г. Бень // Фінанси України. – 2002. – № 6. – С. 53-60.
3. Коробов, М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства [Текст] : навчальний посібник / М.Я. Коробов. – К.: Знання. – 2000. – 378 с.
4. Бланк, И.А. Словарь-справочник финансового менеджера [Текст] / И.А. Бланк – К.: Ника-центр, 1998. – 480 с.
5. Білик, М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств [Текст] / М.Д. Білик // Фінанси України. – 2005. – № 3. – С. 64-68.
6. Захарченко, В.О. Систематизація методів оцінки фінансового стану підприємства [Текст] / В.О. Захарченко, С.І. Счасна // Фінанси України. – 2005. – № 1. – С. 137-143.
7. Лактіонова, О.А. Аналіз взаємозв'язку фінансового та реального секторів економіки [Текст] / О.А. Лактіонова // Економічний простір. – 2009. – № 22/1. – С. 120-137.

Аннотація. В статье определены основные цели и задачи финансово-экономического мониторинга. Рассмотрены уровни мониторинга и функции управления состоянием среды мониторинга.

Ключевые слова: финансово-экономический мониторинг, мониторинг, оценка эффективности, система мониторинга.

Summary. In article main objectives and problems of financial and economic monitoring are defined. Levels of monitoring and function of management by a condition of the environment of monitoring are considered.

Keywords: financial and economic monitoring, monitoring, an efficiency estimation, monitoring system.

*Рецензент д.е.н., професор ХНУРЕ Костін Ю.Д.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.*

УДК 658.5

ФІНАНСОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК МЕТОД ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

*Коковіхіна О.О., к.е.н., доцент,
Семенюта А.В., магістр (УкрДАЗТ)*

У даній статті досліджено та обґрунтовано можливості застосування фінансового моделювання як методу фінансового контролінгу в системі управління підприємствами залізничного транспорту.

Ключові слова: фінансовий контролінг, підприємство залізничного транспорту, методи фінансового контролінгу, фінансове моделювання.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими та практичними завданнями. В сучасних економічних умовах України, що характеризуються зростаючою конкуренцією, постійним зниженням норм прибутковості, а також невизначеністю та мінливістю економічних, політичних і соціальних факторів, головним завданням для підприємств залізничного транспорту є прийняття ефективних управлінських рішень у межах певної системи управління.

Однією із технологій управління, яка може забезпечити підвищення результативності